

ПРО ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

ДОНЕЦЬ О. В.

кандидат економічних наук

Сімферополь

Актуальність теми та постановка проблеми. У сучасному суспільстві, яке характеризується бурхливим ростом інформації ідея «навчання через усе життя» приводить до необхідності усвідомлення того факту, що якщо раніше майбутньому фахівцеві достатньо було пройти навчання один раз і майже назавжди, то сьогодні, для того, щоб підтримувати достатній рівень професійної компетентності, йому необхідно вчитися практично все життя.

Слід також відзначити, що у останні десятиріччя вища освіта прийняла масовий характер і стала не стільки вибором обдарованих людей, скільки, в значній мірі, критерієм успішності людини. До того ж, в умовах кадрово-професійної ситуації, що склалася на сучасному виробництві, актуальним є завдання підвищення кваліфікації фахівців, а в останні роки і перепідготовки фахівців, одержання ними другої освіти і другої професії.

У цих умовах для вирішення вказаних проблем і забезпечення якості підготовки фахівців різних вікових та професійних категорій, а також в умовах реформування сучасної освіти та необхідності інформаційної підтримки громадськості, необхідно трансформувати і методологію освітньої діяльності. У першу чергу це можливо за умов використання новітніх освітніх і інформаційно-комунікаційних технологій, які відкривають більш ефективні можливості для реалізації різних сторін освітньо-наукової діяльності навчальних закладів, заснованої на принципах максимального поширен-

ня інформації та знань, індивідуалізації й самостійності навчання, більш прозорих та демократичних відносин між учасниками процесу навчання. Усе вищевказане і зумовило актуальність представленої роботи.

Новітні освітні технології для побудови сучасної відкритої освітньої системи надали абсолютно інші можливості, засновані на принципах побудови відкритого інформаційного простору, у якому змістовним джерелом інформації виступають Internet-ресурси.

На сьогоднішній день найбільш перспективними технологіями сучасної відкритої системи навчання виступають Internet-портал навчального закладу та, так звана, система дистанційного навчання (СДН), які ґрунтуються на формуванні інформаційного або інформаційно-освітнього середовища (ІОС) навчального закладу на базі розвинутих мережевих ресурсів.

Літературні джерела під інформаційно-освітнім середовищем (простором) науково-освітньої установи розуміють засноване на використанні інформаційно-телекомунікаційних технологій та комп'ютерної техніки програмно-телекомунікаційне середовище, яке забезпечує стандартизованими технологічними засобами інформаційне забезпечення учнів, педагогів, науковців та громадськість.

Інформаційний освітній простір вищого навчального закладу містить у собі організаційно-методичні, сукупність технічних і програмних засобів зберігання, обробки, передачі інформації, що забезпечують оперативний доступ до інформації, актуальної для реалізації цілей і завдань освітньої, наукової та інноваційної діяльності в сучасних умовах. Важливим є те, що всі вказані засоби працюють з інтегрованою на мережевих ресурсах сукупністю даних, а не з даними, розбитими по відділах, службах або підсистемах навчального закладу.

Протягом останніх десятиліть центральне місце в системі інформаційного простору вищого навчального займає Internet-сайт ВНЗ, і сьогодні майже неможливо представити навчальний заклад без власного офіційного сайту. Якщо ще декілька десятиліть тому web-сторінка виконувала більше функції презентації освітньої установи в нечисленному мережевому співтоваристві, то сьогодні, в умовах глобалізації освіти та інформатизації суспільства, вона стала актуальним інструментом освітньої, наукової й економічної діяльності вищого навчального закладу. При цьому зараз спостерігається постійний попит на використання інформації, розміщеної на web-сторінках внз, а завдяки цьому і зростання популярності рейтингів вузів, основним критерієм оцінки яких є контент сайту.

Другою складовою інформаційного освітнього простору вищого навчального закладу сьогодні, як правило, займає освітній портал, або сайт дистанційної освіти. Термін «дистанційне навчання» або «дистанційна освіта» (*distance education, distance learning*) має велику кількість визначень, які, насамперед, відбивають або особливості технології організації навчання, або сутність нової освітньої технології, або її зміст як технології самостійної пізнавальної діяльності.

Дистанційна освіта у вузькому розумінні терміна означає освіту на відстані і передбачає опосередковану двобічну комунікацію між тим, хто навчається, і тим, хто навчає з використанням технологій, які забезпечують доставку основного обсягу навчального матеріалу і їх інтерактивну взаємодію учасників процесу навчання.

Таким чином, інформаційне середовище сучасного навчального закладу – це складна система, яка дозволяє вищій школі адаптуватись до сучасних умов і перетворень які відбуваються у навчальному процесі й науково-дослідній діяльності внз. Інформаційно-освітнє середовище навчального закладу будується як відкрита, нелінійна система, що постійно поповнюється і розвивається, представляє собою системно організовану сукупність засобів накопичення та передачі контенту, апаратно-програмного й організаційно-методичного забезпечення навчального процесу. Якщо розглядати цю систему більш поширено, то тоді мова може йти про розподілені в інформаційному просторі суб'єктів, які приймають участь в інтерактивній дистанційній освітньо-науковій діяльності.

У Національному університеті біоресурсів і природокористування України (НУБіП України) ідея адекватного представлення трьох видів діяльності навчального закладу дослідницького типу (навчальна, наукова, інноваційно-впроваджувальна) у інформаційному просторі привела до необхідності обґрунтування Концепції освітнього простору вищого навчального закладу. Південний філіал НУБіП України «Кримський агротехнологічний університет» інтегруючись в систему Освітнього простору НУБіП України формує і свої особисті мережеві ресурси, створюючи інформаційний освітній простір ПФ НУБіП України «КАТУ».

Навчальну підсистему інформаційного середовища ПФ НУБіП України «КАТУ» формує освітній портал на базі впровадженої платформи для електронно-

го навчання Moodle (*Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment* – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне середовище навчання), яка, як відомо, є найбільш затребуваною у світі програмних засобів, за допомогою яких створюються системи дистанційного навчання (*Learning Management System, LMS* – системи управління навчанням).

Змістове наповнення навчальної підсистеми ІОС складає сукупність електронних навчальних курсів (ЕНК). Кожний ЕНК являє собою інформаційно-мережевий контент, який включає: навчально-методичний комплекс дисципліни в повному обсязі (типова та робоча програми, календарно-тематичний план, перелік теоретичних і практичних розділів курсу, залікові поточні, проміжні та підсумкові модулі, перелік літератури), комплекс навчально-методичних, довідкових матеріалів для самостійного та поглибленого освоєння курсу, та систему взаємодії, перевірки й статистики.

У цілому склад ЕНК має бути таким, щоб він дозволив забезпечити самостійну навчальну роботу студентів з освоєння дисципліни з можливістю опосередкованої їх взаємодії з викладачем навчальної дисципліни.

За понад 3 роки функціонування навчального порталу ПФ НУБіП України «КАТУ» курси зі створення ЕНК «Розробка електронних дистанційних навчальних курсів за допомогою платформи Moodle» пройшли понад 100 науково-педагогічних працівників навчального закладу. На відміну від нашого київського центру, у Кримському агротехнологічному університеті при формуванні груп викладачів, що проходять навчання по вказаній програмі, ми змогли відібрати тільки 176 викладачів з 335, які мають достатні навички роботи із комп'ютерною технікою, програмним забезпеченням та мультимедійним і мережевим обладнанням. Невід'ємною умовою участі науково-педагогічного працівника у навчанні зі створення ЕНК, є наявність електронного пакету забезпечення дисципліни та його бажання змінити особисті підходи до змісту та методики викладання.

Технічних складностей при організації дистанційного навчання, що виникають унаслідок слабкої матеріально-технічної бази навчального закладу, складовими якої є забезпеченість сучасними комп'ютерними класами, швидкісний канал зв'язку з доступом до Інтернет, наявність програмних засобів у ПФ НУБіП України «КАТУ» не має.

Серед проблем, які є найбільш гострими при організації дистанційного навчання, слід визначити юридичні проблеми, що характеризують відсутність або недостатність нормативно-регулятивної і законодавчої бази для дистанційної освіти.

По-перше, це відсутність затверджених методик розрахунків оплати викладачеві, який впроваджує дистанційне навчання, адже вже загальновідомо, що дистанційна освіта процес значно трудомісткий, ніж очна освіта. Тут ідеться про те, що для проведення занять дистанційно в порівнянні із традиційним способом з однієї й тією же аудиторією слухачів викладачеві потрібно значно більше часу. Цей час буде витрачено на підго-

товку навчальних матеріалів, потім на його занесення на електронні носії та в мережу. Не менше часу знадобиться викладачеві на коментування всіх видів діяльності студентів у системі індивідуального навчання.

По-друге, це проблема відсутності єдиної системи сертифікації закладів освіти, що займаються дистанційним навчанням і методик сертифікації освітніх навчальних курсів. У цьому контексті обов'язково необхідно звернути також увагу на проблему захисту авторських прав. Сьогодні повною мірою можна говорити про відсутність захисту від комп'ютерного піратства електронних інформаційних ресурсів. Особливо це питання актуальне у сфері науки й освіти, де інформація має безпосереднє відношення до інтелектуальної власності.

Новою для нас складовою ІОС навчального закладу дослідницького типу є мережеві ресурси науково-інноваційного змісту.

Перш за все, це електронні репозиторії навчально-наукових установ, основним призначенням яких є накопичення, систематизація та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів науково-педагогічної тематики, надання доступу до них засобами Інтернет-технологій, поширення цих матеріалів у середовищі світового науково-освітнього товариства.

Репозиторій НУБіП України – це інституційний електронний архів, основним призначенням якого є накопичення та надання повнотекстового доступу через Інтернет до цифрових копій документів наукового, освітнього та методичного призначення (випускні роботи, наукові статті, методичні посібники та резюме по впроваджених інноваційних розробках та ін.), які були створені студентами, магістрантами, аспірантами та науково-педагогічними працівниками НУБіП України.

В НУБіП України, електронна мережева база даних наукових праць магістрантів і науково-педагогічних працівників функціонує вже три роки, а ПФ НУБіП України «КАТУ» ця діяльність розгорнута тільки перший рік. На першому етапі – створення мережевого ресурсу та опрацювання програмно-методичних підходів до роботи з репозиторієм, в електронному каталозі поки що зберігаються повнотекстові цифрові копії випускних робіт магістрантів університету з можливостями доступу користувачів до анотацій робіт.

Координатором і на початкових етапах основним створювачем репозитарію є Науково-навчально-методичний центр, технічними питаннями організації мережевих ресурсів, програмного комплексу і доступу до репозиторію опікується Навчально-науковий центр інформатизації та телекомунікаційних систем ПФ НУБіП України «КАТУ».

За рекомендацією і виходячи з практичного досвіду НУБіП України, репозиторій ПФ НУБіП України «КАТУ» створено за допомогою open source програмного забезпечення Eprints, призначеного для побудови відкритих репозиторіїв, які відповідають Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting, розробки університету Саутгемптона.

У подальшому головним завданням репозиторію буде не тільки наповнення мережевої електронної бази документів науково-інноваційного та освітньо-методичного призначення, яка стане невід'ємною складовою бібліотеки ПФ НУБіП України «КАТУ», а й використання на її основі інструментів-надбудов для перевірки представлених документів на плагіат та обчислення рейтингу науково-педагогічних працівників університету.

Ще однією складовою інформаційного освітнього середовища ПФ НУБіП України «КАТУ» як навчального закладу дослідницького типу є створення довідково-інформаційного мережевого ресурсу – Порталу аграрного консультування, основна мета якого спрямована на задоволення інформаційних запитів товаровиробників та сільського населення з різних галузей агропромислового виробництва та аграрних знань.

Відповідно до рішення Вченої Ради ПФ НУБіП України «Кримський агротехнологічний університет» «Про засади інформаційно-консультаційної діяльності університету» у квітні 2003 року був створений Інформаційно-консультаційний центр (ІКЦ), основною метою діяльності якого є проведення практичної, наукової, інноваційної діяльності для поліпшення зв'язків між наукою й виробництвом, сприяння підвищенню рівня життєдіяльності сільського населення й підвищення прибутковості ведення аграрного виробництва шляхом надання практичних консультацій, проведення семінарів та підготовки інформаційних матеріалів з питань аграрного виробництва.

До останнього часу консультаційна складова інформаційного простору нашого університету була представлена не досить повно. Це був розділ «Науково-інноваційна діяльність» web-сторінки навчального закладу та база даних-резюме технологічних рекомендацій, які відпрацювали університетські Науково-дослідний сектор (НДС) та Інформаційно-консультаційний відділ (ІКЦ) за роки дорадницько-впроваджувальної діяльності. На жаль, нам не вдалося самостійно, без державної підтримки «розкрутити» сайт «Регіональний портал інформаційно-інноваційного забезпечення аграрного сектору економіки АРК» як, це зроблено в НУБіП України за підтримки Міністерства аграрної політики та продовольства України («Аграрний сектор економіки»).

В умовах, що склались, сумісним рішенням НУБіП України та ПФ НУБіП України «КАТУ» прийнята до впровадження концепція створення інтегрованої мережевої системи «Аграрне консультування НУБіП України», складовою якої стануть сайт AgroEkoWIKI НУБіП України та створюваний сумісними зусиллями сайт «Аграрне консультування». У цих умовах основним завданням обох навчальних закладів, як самостійних установ, є не стільки створення цих мережевих підсистем, скільки їх наповнення і представлення як єдиної системи аграрного консультування України.

Ми описали складові інформаційно-освітнього простору ПФ НУБіП України «Кримський агротехнологічний університет»: web-сайт – освітній портал – електронний репозиторій – мережева система аграрного консультування. Але відповідно до Концепції НУБіП

України «Про інформаційний освітній простір» центральне місце в цій системі має займати «електронний портфоліо» науково-педагогічного працівника.

І хоча, як вказують літературні джерела, визначень терміна «портфоліо» багато, більшість з них трактують його як спосіб фіксування, накопичення й оцінки індивідуальних досягнень працівника. Активне використання інформаційних технологій привело до появи нової форми портфоліо – «електронний портфоліо», під яким пропонується розуміти форму мережевого представлення та підтримки портфоліо працівника.

У системі інформаційного освітнього простору ПФ НУБіП України електронний портфоліо науково-педагогічного працівника, крім основних персональних даних викладача, має містити електронні мережеві установчі документи викладача з дисциплін, які він викладає, його особисті методичні розробки, рекомендації та вказівки до практичних і самостійних робіт з дисциплін, публікації, звіти і методичні матеріали наукового, навчально-методичного змісту, а також матеріали з атестації науково-педагогічного працівника, резюме і відзиви на його дослідницькі й творчі роботи.

Таким чином, представлений електронний портфоліо науково-педагогічних працівників дозволить сформулювати цілісну систему інформаційного простору навчального закладу, яка представлена такими ланцюгами-складовими системи: web-сайт, web-сторінка кафедри, електронний портфоліо НПП, електронний репозиторій, освітній портал, портал консультування.

ВИСНОВКИ

Впровадження в освітньо-науково-впроваджувальну діяльність наукових установ та навчальних закладів сучасних засобів телекомунікацій і навчально-наукових інформаційних ресурсів із забезпеченням доступу до них через сервіси мережі Інтернет, зумовлює все більш зростаючу затребуваність будь-яких форм організації дистанційного інформування користувачів, яке розглядається як компонент системи безперервної

освіти та підвищення кваліфікації. Сьогодні інформаційні технології й Інтернет організують життя й діяльність освітнього співтовариства іншим чином, ніж той, що складався століттями: вони дають можливість кожному учасникові цього процесу – навчальному закладу, науковій установі, факультету, кафедрі, лабораторії, студентіві та усім бажаним розвивати свої здатності й конкурентні переваги.

Інтеграція усіх складових (інформаційні ресурси, дистанційне навчання, система консультаційної підтримки) в єдину систему інформаційного простору вищого навчального закладу є найбільш перспективним напрямком розвитку та вдосконалення сучасної системи освіти, оскільки їх комбінація дозволить реалізувати два основні принципи сучасної освіти: «освіта для всіх» і «навчання через усе життя».

ЛІТЕРАТУРА

1. Бородачев С. А. Функционирование образовательного пространства педагогического вуза на базе программных систем электронного обучения / С. А. Бородачев // Молодой ученый. – 2011. – № 2. Т. 2. – С. 75 – 77.

2. Гусинский Э. Н. Современные образовательные теории : Учеб.-метод. пособие для вузов / Э. Н. Гусинский, Ю. И. Турчанинова. – М. : Литературное агентство «Университетская книга», 2004. – 256 с.

3. Канаво В. Достоинства и недостатки дистанционного обучения через Интернет [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.curator.ru/doplus.html>

4. Капуста Л. В. Исследование и анализ основных особенностей, достоинств и недостатков дистанционного обучения / Л. В. Капуста, А. М. Литвиненко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vsunud/2009-6E/09klvndo.htm>

5. Носкова Т. Н. Психодидактика информационно-образовательной среды : Учебное пособие / Т. Н. Носкова. – Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. – 135 с.

6. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения : Методическое пособие / М. А. Чошанов. – М. : Народное образование, 1996. – 160 с.